

Uitgeschreven versie podcast De Wettenfabriek aflevering 7: Tussen beleid en balie

Verteller: Welkom bij De Wettenfabriek, de podcast... over wetten. Ik ben Kees Dorresteyn en in deze aflevering staan we stil bij de uitvoering van beleid en wetten. Waarom gaat het aan de balie niet altijd zoals de makers van de regels het in gedachten hadden? Dat horen we in deze aflevering onder andere van journalist Sheila Sitalsing:

Sheila Sitalsing: Je moet durven om dingen over te laten aan uiteindelijk een of andere uitvoeringsorganisatie ergens in het land.

Verteller: En voormalig Tweede Kamerlid André Bosman:

André Bosman: Wij zijn met zo'n hybride poldermodel bezig waarbij we zeggen het staat op afstand, maar als de tomatensoep in het verzorgingstehuis niet warm genoeg is, dan zijn er Kamervragen.

Verteller: Hij was voorzitter van de Tweede Kamercommissie die onderzoek deed naar de uitvoering van beleid en wetten, en waarom dat soms fout gaat. Want daar gaan we het over hebben.

<Fragment NOS journaal 18 mei 2016:

Nieuwslezer: "Goedenavond. Als mensen met een beperking huishoudelijke hulp nodig hebben, moet de gemeente daarvoor zorgen. Zomaar korten daarop mag niet. Dat heeft de hoogste rechter bepaald. Het is goed nieuws voor iedereen die afhankelijk is van huishoudelijke hulp en dat zijn meer dan 400.000 Nederlanders.">

Verteller: De Wet maatschappelijke ondersteuning, de Wmo, is bedoeld voor mensen die hulp nodig hebben. Door die wet kunnen ze langer thuis wonen, omdat ze ondersteuning krijgen. Bijvoorbeeld met aangepast vervoer, een thuishulp of een hulphond. De Wmo wordt sinds 2015 uitgevoerd door gemeenten. Dat doet bijvoorbeeld Audrey Mennens, juridisch medewerker bij diverse noordelijke gemeenten.

Audrey Mennens: Als kwaliteitsmedewerker binnen het sociaal domein ga ik samen met consultants kijken op het moment dat een burger zich meldt bij de gemeente, gaan we samen kijken wat er precies nodig is om de eventuele problemen die een burger ondervindt in de maatschappij. Nou dat is heel breed; Daar wordt ook heel breed naar gekeken om te kijken welke oplossingen er mogelijk zijn en dat gaat door middel van een melding binnen de Wmo of binnen de Jeugdwet en vervolgens komt er dan een keukentafelgesprek.

<Fragment WOS 19 april 2019:

Consulent: "Mag ik vragen hoe het gebruik van uw woning, hoe dat verloopt? Ik zag dat u een trap heeft. Bent u nog in staat om die op te gaan op een goede manier?">

Audrey Mennens: Cliënten die zich melden bij de gemeente op het gebied van Wmo, jeugd, hebben vaak beperkingen in het... sociaal gezien, dat ze niet kunnen participeren, huishoudelijke ondersteuning is er altijd, hulp in de huishouding, begeleiding, individuele begeleiding, dat iemand z'n administratie niet op orde krijgt, nou echt fysieke beperkingen, hulpmiddelen, een traplift. Nou dat is een beetje een idee van wat er aangevraagd wordt ongeveer.

Verteller: Doordat de Wmo ruimte laat voor maatwerk en lokaal beleid, kunnen er verschillen ontstaan tussen gemeenten. En dat leidt soms tot verbazing in de Tweede Kamer.

<Fragment Tweede Kamer der Staten-Generaal 30 november 2020:

Kamerlid Van Nispen: "In de ene gemeente wordt een sportrolstoel wel vergoed via de Wmo, in de andere niet. (...) Hoe kan dit, want sport moet toch voor iedereen toegankelijk zijn?">

<Fragment Tweede Kamer der Staten-Generaal 28 maart 2018:

Kamerlid Szazias: "Want het kan niet zo zijn dat iemand met hetzelfde probleem in de ene gemeente andere zorg krijgt toegewezen dan in een andere gemeente.">

Audrey Mennens: Op dit moment denk ik dat een aantal gemeentes de Wmo wel verschillend uitvoert. Je ziet ook dat ieder z'n eigen beleid heeft, wat op zich natuurlijk niet erg is, maar we zouden er baat bij hebben als er meer aandacht wordt besteed aan structureel overleg.

Verteller: Omdat er verschillende uitvoerders zijn, is er volgens Audrey dus behoefte aan meer overleg. Journalist Sheila Sitalsing schrijft al jaren over het sociaal domein. Zij heeft wel gedachten over de vraag waarom de afstemming tussen de praktijkmensen van de uitvoering en de tekentafelmensen, die beleid en wetten maken, niet altijd eenvoudig blijkt.

Sheila Sitalsing: Dat ligt aan heel veel dingen, maar een van de belangrijkste veroorzakers is toch de politieke compromiscultuur. Je hebt een coalitie van drie of vier partijen. Die moeten het over iets eens worden wat vrij complex is en wat uiteindelijk geld gaat kosten. Dan zegt de een maar ja dan wil ik er dit bij en de ander zegt ik wil er dat bij en de ander zegt ja maar ik wel er dat bij. Dan krijg je uiteindelijk een wetgeving die niet meer helemaal voldoet aan de ambities of doelstellingen waarmee het ooit begonnen was, maar die wel voldoet aan het politieke compromis.

<Fragment Tweede Kamer der Staten-Generaal 12 mei 2021:

Minister Rutte: "Dat in een coalitieland Nederland wij altijd zoeken naar compromissen.">

Sheila Sitalsing: Zodra er veel geld in iets omgaat, dan wordt die wetgeving heel ingewikkeld. Dan zijn er allerlei uitzonderingen en dan is er weer fraude; oh nee dan moet er fraudewetgeving overheen; dan is die fraudewetgeving weer veel te streng; oh nee dan moet dat weer anders.

Sheila Sitalsing: En wat je de laatste jaren ziet is dat er steeds meer besef komt van ja maar er zijn ook heel veel mensen die dingen heel moeilijk vinden, die het leven ingewikkeld vinden, aan wie je niet allemaal maar kan overlaten om het zelf te regelen en zelf uit te zoeken en die je niet kwalijk kan nemen als ze een keer een brief van de Belastingdienst niet hebben begrepen of gewoon niet eens hebben opengemaakt uit onvermogen om überhaupt nog iets aan hun post te doen.

<Fragment Tweede Kamer der Staten-Generaal 25 februari 2021:

André Bosman: "Je rijbewijs halen, belasting betalen of een uitkering aanvragen. Iedereen in Nederland komt weleens in aanraking met een uitvoeringsorganisatie. Soms gaat er iets mis en word je aan de balie niet goed genoeg geholpen. We hebben een jaar lang onderzoek gedaan hoe dit in de toekomst te voorkomen. Ik ben André Bosman, voorzitter van de Tijdelijke commissie uitvoeringsorganisatie.">

Verteller: De commissie-Bosman bestond uit leden van de Tweede Kamer die de uitvoering van overheidsbeleid onderzochten. Ze concludeerden dat veel mensen de regelgeving moeilijk vinden. Wetten zouden vaak een te optimistisch mensbeeld hebben.

André Bosman: Als ik mijn belastingformulieren invul zometeen weer, heb ik het allemaal digitaal klaarstaan, ben met een kwartiertje klaar, klik, weg. Dat is mijn menselijke maat. Meer heb ik niet nodig. Maar er zijn mensen die daar gewoon meer moeite mee hebben; Een bijzondere situatie hebben, moeite hebben met de digitale wereld; die hebben daar hulp bij nodig.

<Fragment Radar 7 oktober 2013:

Verslaggever: "Maar u heeft dit verhaal, neem ik aan, ook verteld aan het UWV?"

Vrachtwagenchauffeur: "Alleen daar reageren ze niet op, daar zeggen ze 'u heeft genoeg tijd gehad buitenom de storingen om u wel af te melden'. Ik heb aangegeven dat ik 's nachts werkte alleen daar houden ze geen rekening mee. Want ze zeggen van 'ja, u heeft tijd gehad om 16:00 uur 's middags', ja om 16:00 uur 's middags lig ik nog te slapen.">

André Bosman: Dan moet je kijken oké, hebben we het zodanig ingericht; zijn die mensen in staat om hun eigen leven te leiden met de dingen die wij als overheid aanbieden. Daar komt die menselijke maat naar voren, want problemen zijn nooit een enkel probleem. Het is altijd een complexer

probleem; het is dan huurachterstand, maar gelijk kinderen in de zorg, ziekte, betalingsachterstanden, schulden. Dat komt allemaal bij elkaar en het probleem daarvan is: dat zijn dan ook nog allemaal een keer facetten die onder een ander departement of een andere instantie vallen of een andere gemeente, een andere dienst die niet bij elkaar komt. Daar zit dan de vraag oké, maar als iemand in de problemen zit hoe helpen we dan hem of haar met de menselijke maat.

<Fragment Belastingdienst 17 april 2020:

Voiceover: "Voor iedereen die de aangifte nog wel moet doen, hebben we het meeste alvast ingevuld. U heeft de tijd tot 1 mei. Maar we snappen het ook als u er nu nog niet aan toekomt. Vraag dan uitstel aan, ook voor 1 mei, op belastingdienst.nl/aangifte."

Verteller: Naar schatting van de commissie-Bosman kan zo'n twintig procent van de mensen niet goed uit de voeten met de regels.

André Bosman: Dat is generiek hè, want als je kijkt naar inkomstenbelasting zal volgens mij 95% prima gaan, maar de 80/20-regel is een beetje een algemeen beeld waarbij je zegt: oké, dat is wel een verdeling waarbij je kan nagaan dat het systeem 80% prima werkt en dat hebben we ook zo willen aangeven. Dat wat we aan het doen zijn in Nederland bestuurlijk is die 20% die lastig te bedienen is en die eigenlijk nog wat maatwerk nodig heeft, toch in die 80% te drukken. We willen ze allemaal dat systeem in hebben, want we zijn systeemdenkers in Nederland.

Verteller: Een realistische inschatting van hoe zelfredzaam mensen zijn, is dus belangrijk bij het maken van nieuw beleid. De commissie Bosman zag daarnaast dat het moeilijk kan zijn om te zorgen dat signalen van de werkvloer over knellende wetgeving op de goede plek terechtkomen.

<Fragment Tweede Kamer der Staten-Generaal 3 oktober 2017:

Kamerlid Diks: "Want het was al de zoveelste keer dat werd aangegeven dat signalen van de werkvloer niet bij de top serieus werden genomen, of althans dat dat niet leidde tot een ander functioneren."

André Bosman: Er is geen kennisoverdracht tussen beleid en uitvoering en dan blijft die mismatch dus altijd bestaan.

André Bosman: Er is geen onderling idee van joh wat verwacht ik van jou? Wat kan je niet van mij verwachten? Wanneer zeg ik nee dit gaan we echt niet doen? Dat snap ik ook wel he, ambtenaren zijn altijd ingericht om te zeggen dit is een belang voor de staat, voor de samenleving, gaan we oplossen, maar ergens gaat het mis. Dan moet je die keuze terugleggen; Bij de Kamer vind ik vooral. Kamer als u echt dit wil, dit zijn de consequenties, dit gaat eruit komen en hier gaat het mogelijk mis.

Verteller: En... er is nóg een verklaring voor de soms moeizame uitvoering van overheidsbeleid: zowel politici als de media hebben vooral aandacht voor incidenten.

<Fragment Tweede Kamer der Staten-Generaal 13 april 2021:

Kamerlid Stoffer: "Voorzitter, 's ochtends is een van de eerste dingen die ik doe over het algemeen het lezen van de Telegraaf, want dan weet je wat het nieuws van de dag is."

<Fragment Tweede Kamer der Staten-Generaal 5 juli 2021:

Kamerlid Ellian: "Steeds meer tijd en werk gaan zitten in de waan van de dag, waardoor het aantal moties en debataanvragen tot ongekeerde hoogte is gestegen."

<Fragment Tweede Kamer der Staten-Generaal 19 januari 2021:

Kamerlid Dijkhoff: "We hebben tuurlijk ooit bedacht: we hebben vragenuur voor de actualiteiten en de rest van de week doen we wetgeving en fundamentele debatten, maar dat is natuurlijk ook niet hoe we het nu doen."

André Bosman: Het zou mooi zijn als Kamerleden gewoon eens in gesprek konden zonder die camera erop met ambtenaren, of het nou het beleidsdepartement is of de uitvoering, joh wat gebeurt hier nou precies, help mij eens, want de kennis in de Kamer over de uitvoering is te beperkt en dat vraagt gewoon ook rust en tijd om je in te lezen in te werken en ook de effecten te zien van je eigen werk.

<Fragment Tweede Kamer der Staten-Generaal 26 oktober 2021:

Kamerlid De Vries: "Dat vraagt wat van ons, dat vraagt ook alertheid bij wetgeving, want wij zijn natuurlijk ook heel goed in als er een incident is in het land dat we toch vragen: doe er wat aan. En de vraag 'doe er wat aan' wordt heel vaak beantwoord, toch met meer regels. En van die reflex zullen we misschien ook wat af moeten.">

Jesse Frederik: Het is niet dat je nou enorme punten aan het scoren bent door hoorzittingen te gaan houden over de uitvoering enzo. Dus we kunnen wel met z'n allen plechtig voornemen om het anders te doen, maar ik denk dat uiteindelijk het systeem en waardoor je zichtbaar wordt en wat zijn de prikkels in de media, ook in mijn beroepsgroep hè, bedoel wat zijn die fragmentjes die we laten zien in talkshows... Dat is niet van een of andere iemand die een mooie hardheidsclausule-amendement invoert. Nee, tuurlijk niet.

Verteller: Je hoort hier onderzoeksjournalist Jesse Frederik. Hij schreef een boek over de toeslagenaffaire, *Zo hadden we het niet bedoeld*, heet het. En Jesse is ook kritisch over de rol die de journalistiek speelt bij het jagen op incidenten.

Jesse Frederik: Ik denk; We zijn langzamerhand iedereen aan het opvoeden met het idee dat iedereen bij de overheid een schurk of een dwaas is. Ja, dat is natuurlijk een beetje raar. Van hoe kan dat? Dat er dan alleen maar schurken en dwazen daar rondlopen; Dat is ook weer, kijk alles gaat vanuit prikkels, welke verhalen scoren heel erg. Als jij mensen wil wijsmaken dat ze het allemaal niet hebben begrepen daar in Den Haag - ja, dat zijn verhalen die mensen graag willen lezen, want ze willen zich heel slim voelen en denken dat na vijf minuten iets te hebben gelezen, dat ze dan het hele onderwerp beter begrijpen dan ambtenaren en ministers die daar zitten... Ja, dat is niet best.

Jesse Frederik: Het is ook echt een taboe binnen de beroepsgroep om... je mag allemaal columns schrijven met allemaal politieke analyses over wat voor gekke mensen dat zijn, wat maken die politici een rare dansjes, maar we beschrijven nooit de achtergrondmuziek die wij zelf maken.

<Fragment Tweede Kamer der Staten-Generaal 13 februari 2018:

Kamerlid Pechtold: "Ik ben alleen al vanochtend geloof ik ieder uur door media bevraagd of ik al een nieuw oordeel had.">

Jesse Frederik: Kijk als kop d'r af gaat bij het melden van wij hebben iets fout gedaan. Het is best wel interessant hoe ze daar in bijvoorbeeld de vliegtuigvaart of bij ziekenhuizen mee omgaan. Daar kunnen ook hele ernstige ongelukken gebeuren, medische ongevallen. Dat je echt een fout maakt als chirurg en dan vervolgens komt een patiënt te overlijden. Dat is echt vreselijk, maar daar hebben zij geleerd van: oké, als we dit in de toekomst willen voorkomen. Niemand gaat naar zijn werk toe in... met de gedachte 'ik ga vandaag een patiënt om het leven brengen'. Dus hoe kunnen we het makkelijker maken om fouten te voorkomen en het gewoon goed te doen de volgende keer.

<Fragment Tweede Kamer der Staten-Generaal 25 februari 2021:

André Bosman: "Goedemorgen, van harte welkom bij de presentatie van het rapport Klem tussen balie en beleid.">

Verteller: De commissie-Bosman bracht niet alleen in kaart welke problemen er zijn in de samenwerking tussen de Wettenfabriek en de uitvoeringsorganisaties. Ze droeg ook oplossingen aan. Eén van de aanbevelingen is om minder nieuw beleid te maken en uitvoeringsorganisaties meer tijd te geven om zich aan te passen.

André Bosman: Ik kom iedere keer met het voorbeeld als we nou eens het gedachte-experiment doen: een jaar lang geen beleid of een jaar lang geen uitvoering, wanneer breekt dan de paniek uit? Nou, dan weet ik echt wel wat het probleem is, dat is bij de uitvoering en iedereen snapt dat ook, maar de focus blijft altijd op dat beleid liggen en zolang je daar niet de vinger in steekt, als Kamer of als bewindspersoon of als pers; zeg luister eens jongens, wat jullie daar doen, dat gaat in die uitvoering mis. Daar zit de mismatch.

<Fragment Tweede Kamer der Staten-Generaal 27 maart 2019:

Kamerlid Bruins: "Laten we nou toch alsjeblieft even niets doen, zoals de minister heeft gezegd, en afwachten welke van deze initiatieven ook daadwerkelijk wat gaat worden.">

Sheila Sitalsing: Het moet beter uitvoerbare wetgeving zijn. Die moet simpeler zijn. Die moet eenvoudiger zijn. Die moet ook meer durven overlaten aan de werkvloer. Er is een enorme neiging vanuit Den Haag om alles dicht te regelen, dus eerst zeggen we gaan alles decentraliseren en het moet allemaal naar de gemeentes en we gaan hier alleen maar grote lijnen uitzetten, maar dan ontstaan er allerlei onrechtvaardigheden in het land en komen er allemaal stukjes in de krant van ja hier gaat het mis en daar gaat het mis en dan wil de Tweede Kamer toch weer van alles dichtregelen. De Tweede Kamer wil ook vaak toch echt op microniveau mee regelen. Dus je moet veel meer op grote lijnen gaan sturen en zo'n coalitie moet ook durven; je moet durven om dingen over te laten aan uiteindelijk een of andere uitvoeringsorganisatie ergens in het land.

Audrey Mennens: Vanuit de uitvoering is behoefte aan ruimte in wetgeving om maatwerk toe te kunnen passen. Eigenlijk is het zo met elke regel die je vormt, is vaak dat je de ruimte verkleint. Soms is dat goed, soms is het nodig, soms zijn er veel gevallen, maar we mogen wat mij betreft wel iets meer vertrouwen op het maken van die belangenafweging.

Verteller: Maar als de wet aan uitvoerders de ruimte geeft om eigen keuzes te maken, kan dat zorgen voor willekeur en ongelijkheid. Hoogleraar Gemeenterecht Wytze van der Woude wijst erop dat lokale verschillen er nu eenmaal bij horen.

Wytze van der Woude: Als je gemeenten inschakelt om nationale wetgeving uit te voeren dan neem je daarmee ook de consequentie dat dat op verschillende plekken in Nederland op een verschillende manier kan worden uitgeoefend. Dat is een keuze en op het moment dat je die keuze maakt, moet je die ook accepteren.

<Fragment Tweede Kamer der Staten-Generaal 27 oktober 2021:

Kamerlid Den Haan: "Het kan toch niet zo zijn dat je in de ene gemeente als oudere met dementie wel naar een dagbesteding kunt en als mantelzorger prima wordt ondersteund, terwijl dat in een andere gemeente niet zo is.">

Sheila Sitalsing: Dat gaat uiteindelijk als je dat heel ver doorvoert ook tot ongelukken leiden, want dan krijg je zoveel ongelijke behandelingen, verschillende behandelingen, dat je daar weer allemaal gezeur over krijgt. Dus die pendule gaat de hele tijd heen en weer en je moet eigenlijk een beetje zoeken naar waar is het nou het ideaal. Dat is ergens in het midden en dat midden, daar ben je steeds naar op zoek. Als beleidsmaker, ook als journalistiek, waar ligt nou dat ideale midden?

<Fragment Tweede Kamer der Staten-Generaal 15 maart 2018:

Kamerlid Hermans: "Ik begrijp heel goed dat het hele vraagstuk, de balans tussen wat doen we hier in Den Haag, wat bespreken we hier, waar gaan we over hier in Den Haag, versus welke vrijheid en ruimte laat je aan gemeenten, dat dat natuurlijk steeds de discussie is.">

Sheila Sitalsing: Een tweede wat je kan doen, dat is ook ter sprake gekomen in dat kleine parlementaire onderzoek naar uitvoering, naar beleidsuitvoering, is dat je van tevoren veel beter toetst of wetgeving echt doet wat de bedoeling is. En of het ook echt uitvoerbaar is.

Wytze van der Woude: Die wetgeving moet op een gegeven moment landen in een praktijk. Die praktijk moet ook de tijd krijgen om zich daar een beetje naar te zetten. Uitvoeringsorganisaties, maar ook bijvoorbeeld burgers die betrokken worden, ondernemers die bijvoorbeeld zich moeten inrichten naar nieuwe regels, moeten de tijd krijgen om daar ook handen en voeten aan te geven en op het moment dat dat niet lukt bijvoorbeeld omdat dat niet kan, bijvoorbeeld omdat er iets ongelukkigs zit in wetgeving, dan moet ook voor die signalen aandacht zijn. Het moet een soort van constante cyclus zijn die dan ook kan leiden tot aanpassing van wetgeving.

<Fragment Tweede Kamer der Staten-Generaal 10 februari 2021:

Kamerlid De Vries: "Voorzitter, kunnen de ministers ook aangeven dat er een jaar na de invoering van deze wet een invoeringstoets gaat plaatsvinden, om zo de knelpunten die bij die invoering aan het licht komen snel op te kunnen pakken en ook op te kunnen lossen.">

Verteller: Maar wat als de wet het niet goed blijkt te doen? Hoe voorkom je dan dat mensen in de knel komen? Mede naar aanleiding van de toeslagenaffaire bevatten steeds meer wetten een zogenoemde 'hardheidsclausule'. Daarmee krijgen uitvoerders de mogelijkheid om de wet niet toe te passen als die te hard zou uitpakken.

<Fragment Tweede Kamer der Staten-Generaal 29 april 2021:

Kamerlid Ploumen: "Er moet een hardheidsclausule komen in alle sociale wetgeving om ervoor te zorgen dat er eerder kan worden ingegrepen als wetten voor mensen verkeerd blijken uit te pakken.">

Jesse Frederik: Een hardheidsclausule geeft eigenlijk de mogelijkheid om te zeggen: oké, de wet zegt dit, maar we zetten nu gewoon even de wet tussen haakjes en we doen het toch. Ik heb dat in mijn boek een beetje als oplossing gepresenteerd. Ik ben daarna wel wat genuanceerder over gaan denken, zoals ik net eigenlijk ook al zei. Ik denk dat het vaak meer is: wil je het ook gebruiken? D'r zijn best veel wetten waarin zo'n hardheidsclausule staat, ook in de belastingwetgeving bijvoorbeeld, maar als je dan kijkt hoe het wordt gebruikt.

<Fragment Tweede Kamer der Staten-Generaal 11 november 2021:

Kamerlid Van Beukering-Huijbregts: "Ik maak me er echt zorgen over. En ook of het dan lukt om die hardheidsclausule te gebruiken, juist omdat ook wij als Kamer heel lang streng zijn geweest richting het UWV.">

André Bosman: Die hardheidsclausule hoort erbij, die hoort er gewoon in. Alleen wat je wel zegt hè, het is dan een schrijnend geval, dan zit je aan het eind. Terwijl je eigenlijk moet accepteren dat het systeem niet feilloos is; dat er ruimte moet zijn voor maatwerk; dat je aan de voorkant al kan zeggen: joh een dag te laat, de ene is iedere keer een dag te laat die krijgt geen ruimte en eentje is joh paniek, moeder ziek, kind ziek, weet ik veel wat, dag te laat, weet je: jij wel. Dat is een andere manier van denken over ruimte in wetgeving dan de hardheidsclausule. Dat geeft namelijk een verantwoordelijkheid in die organisatie dat je keuzes moet maken om mensen op verschillende manieren te bedienen, want de ene heeft juist wel die stevigheid nodig en die andere juist niet.

Verteller: Die andere manier van denken vraagt ook: prioriteiten stellen.

André Bosman: D'r is maar één taak voor de Tweede Kamer en dat is wetgeving. Dus alles wat niet wetgeving is, dat gaat op de achterbank. Dat voorkomt echt heel veel dingetjes en reuring en incident-regelreflex, want de wetgeving gaat voor. Joh, sorry ik begrijp dat u een spoeddebat wil over de koude tomatensoep, maar ik heb hier een wet die moet nu geëvalueerd worden, aan de slag.

Verteller: Kortom: een oproep om er scherp op te zijn dat regels in individuele situaties kunnen knellen. Dat uitvoeringsorganisaties een beetje ruimte krijgen daar verstandig mee om te gaan. En ook om elkaar wat welwillender tegemoet te treden.

André Bosman: Het allerbelangrijkste is, en dat moeten we ook onthouden hè, Kamerleden en kabinet en ambtenaren, zijn echt bezig om het goede te doen. Die zijn echt bezig om die samenleving richting te geven.

Sheila Sitalsing: Als je met zo'n welwillende blik kijkt dan zie je ook dat er heel veel ook wel gewoon goed; Uiteindelijk wel op z'n pootjes terecht komt en dat er; Er is natuurlijk ook heel veel wetgeving die wel gewoon goed gaat. D'r gaat ook gewoon heel veel goed in Nederland.

<Fragment OOG Groningen 17 december 2019:

Verslaggever: "De tevredenheid over de uitvoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning is opnieuw toegenomen.">

Verteller: Bij ongeveer tachtig procent dus, aldus de commissie-Bosman. En voor die resterende twintig procent is het zaak om ze niet klem te zetten tussen balie en beleid.

Verteller: In de volgende en laatste aflevering van De Wettenfabriek kijken we naar de rol van de rechter. Waar de wetgever recht maakt door wetten te maken, doet de rechter dat via uitleg en toepassing van die wetten. Waar eindigt de taak van de een en begint die van de ander? En wat als

ze het oneens zijn? Dat bespreken we met onder anderen Dineke de Groot, de president van de Hoge Raad.

Verteller: Wil je meer weten over wetten, kijk dan op...wettenfabriek.nl. Tot de volgende!